

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZIASÁGI NAPILAP.

1880.

Kolozsvár, szerda, november 24

A „KELET” előfizetési díja:

Vidékre postán vagy helyben házhoz hordva	
Egész évre	16 frt.
Fél évre	8 „
Negyedévre	4 „
Egy óra helyben	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 6 kr.

Megjelenik a „Kelet” mindennap, az ünnepeket követő napok kivételével.

Szerkesztői és kiadói szállás: főtér 4-ik szám.

Hírsíratok nem adóznak vissza.

Tizedik évfolyam.

A FINNEK ÉS MI.

A mythicus Finnországnak, egyetlen földi rokonunknak, hat akkora a területe, mint az erdélyi részeknek, népessége pedig egy pár százezzerrel mégis kevesebb.

A civilizációtól is annyira északra esik, hogy az évek olyan napja is van náluk, midőn éjjel tizenkét óra van eger van a nap, s olyan is, midőn 4—5 órával nem tart tovább a nappal. Az isten háta megé beosztott ezen gyér népességű, szegény országnak a többi nagyhatalmasságok között olyan kiállítása volt az ipari tanügy teréről a világtárlaton, mi méltán felkeltette a figyelmet e nagy fontosságú kulturális kérdés ügybarátainak körében.

Ezen, az erdélyinél sokkal szegényebb és elszórtottabb népnek 21 iparos iskolája szerepelt a világtárláson.

Ezen intézetek mind az esteli és vasárnapi oktatásra szánvák, s nincsenek ugyan mind külön iparos műhelyvel felszerelve, de valamenynyiben tanítják agyagból a mintázást és fametszést, a meddig érdemes és művelt Kolozsvár városa még eddig nem tudott eljutni.

Ott van például a helsingsfors-i iskola. Öt éve áll fenn, visszafelé számítva azon időponttól, midőn a párisi kiállításon a kis szuomi iparosok és iparkodó leányok készítményeit vizsgáljuk. Ezen iparos iskolának 1877-ben az első félévben 171, a másodikban 191 tanítványa volt, ezek között pedig 54, illetőleg később 65 n. ó. 85 közülük ugyanakkor más tanintézetnek volt tanítványa, 28 ércműves tanuló, 12 festő, 4 aranyműves, 7 szatlas, 5 szobadiszító, 6 gyári munkás, 9 varrónő s így tovább.

Tanultak pedig ezek az elméleti tantárgyakon kívül mindenen felett rajzolni, agyagból mintázni, fából faragni, üvegre, porcelánra festeni.

A szegény finnek, a kik a hó alól kaparják ki vagy a tavakból fogdossák a mindennapi kenyeret, egy évben 20,574 finn márkot költenek ezen iparos iskolára. Ebből 6000-et az állam, 5000-et Helsingsfors városa, 7335-öt magánosok, a hiányzó 2039 márkot pedig a tanítványok munkáinak eladásából fedeznek. Ha a tanítványok iparos tanoncok, havonként két márkot, ha nem, 3 már-

kot fizetnek tandíjba. Az intézetnek szép könyvtára és mintagyűjteménye van, mely évenként nagyobbitatik.

Igy áll az orszag oktatás Finnországban, s annak más európai városokhoz képest nagyon is kicsike fővárosában, Helsingsforsban.

Es hol vagyunk mi ezekhez képest? Hol van a nagyobb és sürűbb népesség számára Erdélyben a 21 mintázó műhely-lével ellátott iparos iskola? Hol van a társadalom, a mely egyetlen ilyen iskolára 7335 márkot áldozna?

Csak azt szeretnők mi még tudni ehez, vajlon Finnországban is annyit beszélnek és innak-e róla, hogy miként kell a szomszéd keleti tartományokat a hazai iparnak meghódítani, mint nálunk? Vajlon ott is ágítálnak annyira a mellett, hogy a hazai ipart mulhatatlanul fejleszteni, s e célra az állam minden polgárának áldozatot kell hoznia, különben elbukunk? Vajlon ott is oly nagy szavakban pengetik szakadatlanul a hazafiságot?

Aligha. Hanem a helyett az eredményekből ítélve, valószínűleg, csendesnek vannak és cselekedeznek.

Justus.

Az egyesült ellenzék és pártok-kivültek tagjai közt az egyesülés „Ellenzéki kör” elnevezés mellett tegnap tényleg végbement. A pártkönyv megnyitott, melybe eddig 70-en töltöl iratkoztak be, élőkön Sennyey Pál br. és Bittó Istvánnal. A hattagu végrehajtó bizottság kidolgozta az alapszabály tervezetet, melyet az alakuló értekezlet elé fog terjeszteni; továbbá a helyiségre nézve a bizottság célszertűségi szempontból mint legalkalmasabbat az egyesült ellenzék eddigi helyiségét fogja ajánlani, melyben az egyesült két párt tagjai már tegnap is összegyűltek, s melynek alapján az új párt neve ki van függesztve.

Az alakuló értekezlet tekintettel a még a vidéken időző mindkét árnálathoz tartozó tagokra, csak a jövő hét valamely napján fog megtartatni.

Az országgyűlési függetlenségi párt, tegnap tartott értekezletén tárgyalás alá vette és elfogadta a Szörény- és Krassómegegyék egyesítéséről szóló törvényjavaslatot.

Ezután a pénzügyminiszterium költségvetése vétetvén fel, az államjavanak olynemű eladása ellen, mint a pénzügyminiszter tervezi, a párt tiltakozik s határozati javaslatban utasított.

Az anyja ládába tette s megette a moly.

A hol nem főztek neked, ne márt.

Pénze a cigányának is van. Pénzzel pénzt csinálunk. Ha pénzed van, ellenséged és barátod is van.

Ha pénzed van légy kezes.

Pénzbe elbizakodni nem lehet, mert az isten adja és veszi.

Pénzért vénasszonyt vettem el, s gazdám lett.

Gyűjts szép fehér pénzt fekete napokra.

A pénz nem ad szorgalmat, hanem megfordítva.

A pénz kerek, könnyen gurul. A pénz az ördög szeme.

A kinek szakálla van, legyen fesűje is.

Férjem, ne hidj annak, a mit látsz, hanem annak, a mit én mondok.

A férj nem tudja azt, a mit a falu tud.

Győzelem után sok a vitéz.

Ezüst fegyverrel küzdj, ha győzni akarsz.

ni kívánja a pénzügyminiszter hogy az állam-javak tervszerű eladásáról szakzerű becslés alapján terjesszen törvényjavaslatot a ház elé. A határozati javaslat előterjesztésével és indokolásával Helfy Ignác bizatott meg

Az országgyűlési szabadelvű párt tegnap délel 12 órakor Szahmáry Miklós elnökelete alatt tartott értekezletén a Szörény- és Krassómegegyék egyesítéséről szóló törvényjavaslat vétetett tárgyalás alá. Tisza Kálmán miniszterelnök távollétében, ki mint tudva van, a közgazgatási enqueteben volt elfoglalva.

Szapáry Gyula gróf pénzügyminiszter indokolta a törvényjavaslatot, mely ugy általános-ságban mint részleteiben elfogadtatott.

KÜLFÖLD.

A görög hadikészülődések mind nagyobb erővel tolokodnak a politika napi kérdései közé, s ez idő szerint határozottan az első helyet foglalják el azok között. Szárazon és vizen nagyban folyik a fegyverkezés. Nehány nap előtt ugy tetszett még, hogy ez az egész kardesörtetés csak arra való, hogy a görög kormány a saját népe előtt ne legyen kénytelen szegénnyel vonulni vissza, s hogy inkább csak látszatra dolgoznak még, semmint komoly szándékkal, ma már tiz új zászlóaljról tesznek említést az érkező hírek, és négy tábori ütőgről, melyeknek legénysége által a hadi létszám legközelebb ismét 15,000 emberrel fog felemeltetni. Azonkívül legfőbb március végeig a flotta is két új panczélt korvettel fog megerősüdni. A szalamiszi arzenálban pedig új torpedó csolnakokat készítenek, s negyven hordozható hidat szerelnek fel. Kruppnak három segédje Athénbe érkezett, állítólag, hogy a flottilla legénységét a néhez Krupp-féle ágyúkkal való bántásmódra ráoktassa. A felállított tábori gyógyszerárak száma 126-ra megy, melyeknek beszerzése 400,000 frankba kerül.

Az országgyűlési függetlenségi párt, tegnap tartott értekezletén tárgyalás alá vette és elfogadta a Szörény- és Krassómegegyék egyesítéséről szóló törvényjavaslatot.

A ki más ajtaján zörget, engedje, hogy más is zörgessen az övé.

Vergődik, mint a hal a szárazon.

A ki idegen marékból iszik, soha se lakik jól.

A ki ingyen, vagy hitelbe iszik, — kétszer részegszik meg.

A részegség minden rosznak kapuja.

A részeges, midőn részeg, hiszi, hogy király.

A részeges, ha hidra lép, behunyja szemét, hogy ne lássa a vizet.

Mikor három ember rád vall, hogy részeg vagy, fektídj le és aludjál.

Ne kacagd ki az öreget, mert öreg leszesz te is.

A jótól senki sem fut.

Ha ma valakivel jót csinálss, holnap neked más azt visszafizeti.

Tégy jót, de roszat várj. Tégy jót s ne félj senkitől.

A szülők áldása megerősíti a gyermekek házának fundamentumát.

A jó cselekedet idővel megmenti az embert a tűztől s a víztől.

körökben napról-napra erősebb a meggyőződés, hogy ez lenne a legbiztosabb út.

Lemberg, nov. 21. Az „Egyetértés” tudósítják: Az egyetemi tanács elhatározta, hogy abba hagyja az egyetemi olvasókör ellen a marosvásárhelyi Bem-ünnepelemben való részvétel miatt megindított vizsgálatot, mivel az ünnepelelyt a magyar kormány megengedte. A Magyarországha utazott egyetemi hallgatók csak megintettek az előadásoktól való távollétük miatt.

Berlinben a porosz képviselőházban megkezdődött a zsidókérdésben a vita. Az interpelláló Hänel hosszabb beszédben kifejtette, hogy Bismarck hercegnek, a ki közbelépett, hogy Romániában a zsidók egyenjogussítassanak, nem lenne szabad eltérnie Poroszországban az antiszemitikák mozgalmakat. A kancellár helyettese Stollberg gróf nagyon tartózkodólag válaszolt, mondván, hogy itt határozott törvények állanak fent, a mely kifejezést mindkét párt a maga szempontjából magyarázhat. Nyilatkozata azonban, melyek most abban lelik vigaszukat, hogy Stöcker udvari papnak, a ki a zsidóellenes agitáció élén állott, felsőbb helyről tudtára adták, hogy magaviselete nem igen egyeztethető egy lekipásztöréval. Stöcker, mint hírlik, ennél fogva beadta lemondását. A képviselőházban különben a zsidóvita nem fejeztetett be, s hétfőn folytatni fogják.

Országgyűlés.

Budapest, nov. 22.

Péchy T. elnök bemutatja a miniszterelnök átíratát, melyben tudatja, hogy ő felsége a királyné névnapi alkalmából a képviselőház részéről kifejezett üdvözlésváratokért köszönetét és királyi üdvözlötét nyilvánítni méltóztatott.

Ordódy, Baross, Rakowszki előadók jelentést tesznek.

Következik a napirend első tárgya: a törvényjavaslat tárgyalása.

Péchy Jenő előadó utal arra, hogy már a múlt országgyűlés alkalmával hangsúlyoztatott a szörénymegyei állapotok végleges rendezésének szükségére, és hogy a miniszter eziránti előterjesztésre utasított is: a törvényjavaslatot, mint ezen utasítás kifolyását, elfogadásra ajánlja.

Tisza Kálmán miniszterelnök utalva az indoklásra, kijelenti, hogy soha sem akart Szörénymegye népére nézve bármely kisebbitő nyilatkozatot tenni, sőt kimondja határozottan itt a ház kebelében is, hogy Szörénymegye népe jó, szorgalmas, derék nép. De a jelen kérdésben nem ez a döntő pont. Azon meggyőződésben

A bival nem fél a balhától.

Betegségedet az Isten adja, mert orvosság van elég.

Az ökörnek hosszú a nyelve s még sem tud beszélni.

Elment mint ökö, s visszatért, mint számár.

A kecsketuró elrontja még a juhturót is.

A néma ajkak hallgatag beszélnek.

Az tires hordó nagyobb hangot ad.

A mig a jót meg nem látod, az ostobát becsüld meg.

Sapkát változtatott.

A ki magától elesik, szégyenli a sirást.

Sok jó lovat tönkre tesz a hám.

Mielőtt tennél valamit, tedd sapkádat magad elébe s gondolkozzál előtte, azután tehetsz gondolatod szerint.

Hosszú utra indult, s rögtön megakart érkezni.

A vert út mindig legrövidebb.

A fűsvény-gazdagtól semmi sem fog jutni zsebedbe.

Hirdetési díjak.

Egy négyoszög centiméternyi tér ára 2 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknel külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket felvesznek:

Bécsben: Oppelk Alajos Stadt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhan der Wollzeile 36.) Haasenstein et Vogler (Wallisch-gasse 10.) Rud. Mosse Publicistische Bureau. Budapest: Haasenste. és Vogler hirdetés közv. irodája. Golüberger A. hirdetések felvétel irodája Budapeston Szerváter 3. sz.

Ügyviteli czikkék

gármond sora után 25 krajczár fizetendő.

A KELET TÁRCZÁJA.

ROMÁN KÖZMONDÁSOK.

(Folytatás.)

Tudni kell, hol kell itatni.

Az én malmomra is júni fog a viz.

A lassu viz, mély és csal.

Nem bánja égjen el a malom, csak az egerek elpusztuljanak.

Az engedelmisség: élet; az engedtlenség: halál.

A ki az ajtónál hallgatódzik, az saját gyalázataról hall.

A jó ménlovat az istállóból szokták eladni.

Az arany megnyitja a menyországot.

Az arany a tűzben tisztul.

Olyan ágyban fekszel, a milyent vetesz magadnak.

A ki a vagyonnak örvend, annak nincs élvezete.

Elment a vénasszony a kalácscsal.

Könnyű a tífókán keresztül szurni, ha látsz.

van, hogy midőn a volt Határőrvidék polgárosítása kimondatott, a cél nem lehetett más, minthogy hazánkban ezen fiai az alkotmány sánczai közé bevonatván, mentől teljesebben összeolvadjanak hazánk népességével. E cél sokkal inkább érhetni el akkor, ha ezen volt határőrvidéki rész összeolvasszatik hazánkban nem határőrvidéki részeivel, hanem ha más név alatt, de külön állással örök időkre meghagyatik. S ez történnék, ha Szörénymegye, mint külön törvényhatóság szerveztetnék. A javaslatot annál inkább ajánlja, mert Szörénymegye mult évben a provisorium meghosszabbítása ellen tudvalevőleg országgyűlési petícióval, ugy küldöttséggel járt. Ha Szörénymegye serelemnek tartotta volna magára nézve a javaslatot, bizonyára ez alkalommal is fölszólal ez ellen, a mi azonban nem történt. Ennél fogva kéri a házat, hogy o javaslatot, mely ugy az általános érdekeknek, mint Szörénymegye érdekeinek a legjobban megfelel, fogadja el. (Helyeslés.)

A törvényjavaslat általánosságban és részleteiben változatlanul elfogadtatott.

Következett a pénzügyminiszterium költségvetésének tárgyalása.

A központi igazgatás költségeinél szót emel:

Helfy Ignác és hosszabb indoklással előterjeszti a függetlenségi párt azon határozati javaslatát, mely szerint utasítatni kívánja a pénzügyminisrt, hogy a telepítés feltételeire kiterjedő terv alapján külön törvényjavaslatot terjesszen elő.

Mután Helfy Ignác kijelentette, hogy határozati javaslat tárgyalásának elhalasztásába beleegyezik, a ház megszavazta a központi igazgatás költségeit.

A költségvetésnek ezután következő tételei az állandó kataster fejezetéig észrevétel nélkül elfogadtatván, az utóbinnál felszólalt

Szabély Antal és határozati javaslatot nyújt be az iránt, hogy az állandó katasteri felmérések a jövő évre Erdélybe tétessenek át.

A államjavarok eladása tételénél elővetetik a helyi határozati javaslat, melyet a ház Béla és Moc sáry Lajos pártolnak.

Szapáry Gyula gróf pénzügy miniszter megjegyzi, hogy eddig is minden évben előirányoztatott bizonyos összeg az államjavarok eladásából. Új intézkedés csak az, hogy most nagyobb összeg vétetik fel e czimre, hogy az eladás alá kerülő összes államjóságok kijelöltenek, a mi ből azonban nem következik, hogy az összes kimutatott 46—48 milliónyi érték egyszerre legyen eladandó. Kimutatja, hogy ezen művelet pénzügyileg sokkal olcsóbb, mintha folyton kölcsönöket veszünk föl, de nemzetgazdasági szempontból is kívánatos, hogy ezen nagy testületek

Kinek lova nincs, gyalog menjen a hegynek.

A kinek makranczos lova van, félig gyalog jár.

Ha megdöglik a ló, hátra marad a nyerge; ha elhal az ember, hátra marad a neve.

Az ing a bűrhöz legbüzelebb áll.

A mezőnek szeme, az erdőnek füle van.

A kutyát az út, a bolondot a mások gondja véníti meg.

A kutya ugat, a farkas hallgat és cselekszik.

Kényesztess a kutyát, ha azt akarod, hogy farkát csóválja.

Jaj a kutyának, mely a gazdáját megugatja.

Fordította: Moldován Gergely.

(Folyt. köv.)

— Daudet, Alfonzról. —

Ancelin.

Az egész Páris emlékezik még Sora hercegné fájalmára, melylyel férjét gyászolta. A hercegné lenyiratá haját, bezárkóztott szobáiba, és senkit sem fogadott el. Fekete ruhájában lovagott hajával, zárdává változott palotájában

a magánosok kezébe menjenek át és azt hiszi, hogy ha ezen birtokok jó áron el fognak adatni, ez kedvező hatással lesz a jószágok érték emelkedésére általában. (Helyeslés.) Tiltakozik Mocsáry azon állítása ellen, mintha humbug volna az, hogy az ebből befolyó összegek beruházásokra fognak fordíttatni, mert az e czímen előírányzott összesen kívül még hitelművelet útján beszerzendő 6 millió frtnyi összeg is beruházásokra fog fordíttatni. Végül szóló kijelenti, hogy az eladás semmi esetre sem fog a becsáron túl történni. (Élén helyeslés.) Kéri a határozati javaslat mellőzését.

Mintán még Almásy Sándor szolt Helfy határozati javaslata mellett, Vidlicska a y József kérelmére a tárgyalás folytatása holnapra halasztatott és ezzel az ülés 2 óraker véget ért.

A közigazgatási enquete.

A közigazgatás reformja ügyében összehívott enquete nov. 22 én tartotta első ülését a belügyminiszterium palotájában. Az ülést Tisza Kálmán belügyminiszter nyitotta meg s felszólította az enquete tagjait a tárgyalás módjának megállapítására. Sennyey Pál br. azt a kérést intézi a belügyminiszterhez, hogy ne a discussió olyamában, hanem azt megelőzőleg mondja ki határozott véleményét. Hozzá szóltak pro és contra Baross Gábor, Majthényi László, Széll Ignác, Horváth Lajos, Földváry Mihály, Bánhidy Béla, Komjáthy Béla, Gyarmathy Miklós. Utánok felszóltalt Tisza Kálmán.

Azon véleményben van, hogy történelmi fejleményi adminisztratív rendszerrel szakítanak csak az esetben lehet czélunk, — ha azon meggyőződésre jut az ember, hogy annak fentartása a megváltozott viszonyok között az adminisztráció kára nélkül nem lehetséges, vagy jó adminisztrciónak kell lenni, ezt az adminisztrációt lehetövé kell tenni, hacsak lehetséges a régi rendszer javításával, de meg kell csinálni, ha azzal nem lehet, annak elvetésével is, mert a mai időben jó adminisztráció nélkül állam nem létezhetik. Minthogy tehát nem akarja a régi adminisztráció rendszert — a tisztviselők választásának rendszerét más esetben feláldozni, mint csak abban, haazon meggyőződésre jutna, hogy ezen rendszer minden javítások mellett is pl. az egyének hiánya miatt fenn nem tartható vagy ha ha arról győződnek meg, a miről ma nines meggyőződve, hogy a magyar állam és a magyar nemzetiség szempontjából e megváltoztatás okvetlenül szükséges: ezért tartotta czélszerűnek az az ország különböző vidékeiről összehívni azokat kik a közigazgatással foglalkoznak, ha az őszintán fogják a felől, ami sok helyütt állítatik, hogy a választási rendszer mellett, a kelölő egyének hiánya miatt, nem lehet bár javítva is a régít főtartani egy jó adminisztrációt és másodsor áll az, különösen a vegyes nemzetiség közt lakók tapasztalatai szerint, hogy a magyar nemzetiség, a magyar állami eszme követeli a választott tisztviselői

ifju apáczához hasonlított. A nap legnagyobb részét férje arczépe előtt töltötte, a régi ebédlőben étkezett, hol rendszeren két személyre volt terítve, mint egykor.

A herceg pálcájá, kalapja ott maradt régi helyén az előszobában, mint ha a férj, ki örökre eltávozott, még visszatérne hozzá. [Es emlékek, melyekhez oly makacsul ragaszkodott, csak növelték a szegény asszony kétségbeesését és a válás kínját, mely szívére nehezedett.

Abból a fényes társaságból, mely látogatásokon, estélyeken, hálókban öt mindig szeretettel környezte, csak egyetlen egy barátnőt tartott meg, Ancelin barátnőt, ki ünnepeit salonékesnő volt. Szép hangjával tartotta meg a hercegnő barátságát, ki vizsgáthalhatatlan, nagy fájdalomában kerlülte a csevegést, de az ő szép dalain elmerenghetett, s ez új meg új könyveket csalt szemeibe.

Két év telt el így, szomorú s rideg övezegységben.

Csak haja nőtt meg ez idő alatt, s ugy tetszett, mintha gyásza már nem lenne oly sötét. Azt hitték, hogy a fekete ruha nála is már csak olyan „caprice d’elegance.“ Ez akkor volt, midőn Ancelin bárónő öcsese megérkezett s találkozott a fiatal özvegygyel. Az ifju hamar megszerette öt s nőtül akarta venni. De az első szó, melyet vágya érdekében hangoztatott, haragra lobbantotta a hercegnét. Ő szegény még most sem tudta elhinni, hogy férje meghalt, s az ajánlat sértette öt, mintha hűségét kísértették volna vele. Látni sem akarta többé az ifjut. Ez elutasított, fedést keresett, de csakhamar szerelme-sebben és kétségbeesettebben tért vissza. Ancelin bárónő megszánta öt, s megígérte, hogy valamikép megszabadítja a hercegnét scerpulussaitól. De miként? Hogyan férjen e zárkózott kedélyhez, hogyan fossa az meg emlékeitől, örült képzeleteitől?

A bárónő ugy gondolkozott, hogy az ilyen exclusive szenvedély bizonyosan nagyon fogékony a féltésre is. Erre kell okot adni. S a bárónő elkezdett kutatni a boldogult herceg régi szerelmes levelei után. Nem volt nehéz munka. Sora herceg sok ilyenfélét irt még házassága

rendszer megszüntetését. Azt hiszi, ezzel eleget mondott talán arra nézve, hogy azok is, kik véleményt kívántak tőle, mielőtt a diszkussióba belemennének, abba belemehessenek. Jelezi ismételten,ehogy egy régi a historiából fejlődött adminisztratív rendszernek egészen ellenkező rendszerre átváltoztatását azon feladatnak tartja, melyet talán jobban kell meggondolni minden egyébnél, mert a réginek rosz oldalait is könnyebben elviselik az emberek, mint az újnak rosz oldalait; pedig rosz oldala mineen rendszernek van,és így épen az adminisztrciónak az alsóbb rétegeiben folyó működése az, mely leginkább képes az embereket elégtelkévé vagy elégtületlenekké tenni. S ismétli, hogytépen azért csak azon két eset bírhatná rá, hogy ő legyen az, ki ezen változtatást proponálja, melynt jelzett; azaz az egyének hiánya, kik által a régít fentartani lehetne, és másodsor: ha arról győződnek meg, a miről ma nines meggyőződve, hogy a magyar nemzetiség és a magyar állam eszméje ezen változtatást követeli. De spen ezen két szemzont iránt óhajtana az prszág különböző vidékein szerezet tapasztalatok alapján meggyőződést szerezni.

Ha egyébiránt az értekezlet az első kérdésnek mind a négy pontjára nézve véleményét kívánja, röviden elmondhatja azt is. Az elsőre nézve már nyilatkozott. A közigazgatási bizottságra nézve csak jelezni kívánja, hogy azt felesleges, eltörölendő intézménynek nem tartja, hanem olyannak, melynek részint összealkotása, részint hatásköre módosításokat igényel. Ha a részletekbe megy majd bele az enquete, erre nézve is szívesen fog nyilatkozni. Továbbá a fegyelmi eljárást is olyannak tartja, melyet a felebbvitel szempontjából és különösen azon szempontból, hogy a fegyelmi törvénynek szigoru alkalmazása biztosíttassék, javítani kell, de olyannak másfélől, a mely gyökerében helyes alapokon nyugszik. A mi pedig a közpénzek kezelésére vonatkozó pontot illeti, azt hiszi, a jelenlevők legnagyobb része ismeri az e tárgyban legutóbb kiadott miniszteri rendeletet. A kérdés itt nem azért vettetett fel általa, hogy a pénzkezelés módozatait részletesen törvény állapítsa meg, hanem azért, mert mai rendszerünk szerint manueknek megállapítása a statuarius jog körébe tartozik. Ennek aztán az az eredménye volt, hogy majdnem minden megyében ez ügyben más eljárás követetett, ugy hogy midőn körlevelét kibocsátotta, csakis azért sikerült a megyék legnagyobb részében egyöntetűbb eljárást hozni létre, mert ezek maguk is belátták, hogy erre szükség van; de a ma fennálló törvény arra, hogy ebben az ügyben paranesólag lép fel, neki alapot nem szolgáltat. Tehát az nem azt azalás, hogy azelőtt belátták, hanem meg erre nézve a törvény, hanem hogy benne kimondassék, hogy ez ügyeknek egyöntetűb vezetését a miniszterium van hivatra szabályrendeletileg megállapítani. Egyébiránt ismétli, hogy minden részletre nézve kész lesz, ha megtudja, mi kívántatik, nyilatkozni.

A belügyminiszter beszéde után Sennyey báró azt hiszi, hogy az érdemeles vitába bele

előlt s a bárónő csakhamar levelekre akadt, melyek datum nélkül igen pikáns regényről szóltak.

Es e nőnek volt bátorsága e régi levelekkel benyitni a kihalt, néma palotába, mely rideg volt, mint a sir, s melyben ott kesergett még most is az a szép élő szobor, s megmutatni a lapokat az özvegynek. S a mit ezzel elért, több volt a fájdalomnál, kétségbeesésnél. Szegény kis hercegnő! Rövid boldogságának szép emlékei, özvegységének szomorú képei mind eltűntek, a megvetés és a harag érzetei elől. Csak egy vágya maradt: megboszulni magát. Számüzte a halott arczképet szobájából. Az ebédőlől eltűnt a második teríték, s az ujra visszahívott látogatók soha sem látták az előszobában a herceg pálcáját, kalapját.

S mint hosszú éj után a reggeli nap első sugara, olyan fény borult palotájára, melyben ujra egymást érték az estélyek és bálók. S a hercegnő rózsaszínű, kék, lilás toilletekben újra elfoglalta régi diadalai helyét. Ancelin bárónő öcsese mindenütt árnyékkép követte öt. Egy este együtt sétáltak illatos virágházában. A hercegnő visszafordult a báróhoz s így szólt: „Most már neje leszek önnek, mihelyt akarja.“ A báró persze mindjárt szerette volna, még ott a virágházban.

Nemcsak ők összekeltek. Ugy látszik, hogy boldogok. A nő szerelme oly szilaj, oly szenvedélyes, a férfi bámul egy kicsit e rögtön kelt nagy szenvedélyen, de utóljára is átadja magát boldogságának s nem keresi az okot, melynek köszönheti. A világ sokat beszél e házasságról, s Ancelin bárónő, ki e regény szerzője, kedvesen mondogatja: „Látják ezt a hercegnőt! Azt hittük, örökre sirni fog; ime, már turbékol. Ah, az ő özvegysege olyan volt, mint a gerliczék-é!“

Hat hónap telt el.

Az ifju pár vidéken él, egy Párishoz közel fekvő kastélyban. Ancelin bárónő felkeresi őket. Látja, hogy csöndesen álmodozva sétálnak a parkban. Ez örökké fecsegő bárónő, ki soha sem néz túl a helyzeten s mindig ki-

lehet kezdeni s Péay Manó gróf rögtön elő is adta nézeteit.

Ő mindeneközt organikus adminisztráció-nális rendszert kián s ezt a községek adminisztratív hatáskörre kívánja alapítani. Óhajtja, hogy a központi hatalom ne minden közigazgatási teendőt vonjo hatósága körébe, s míg a központi bizottságo eltörlését kívánja, fentartja a megyei közigyűlékeket, már csak egy évszázados gyakorlatra való tekintetből is. Az államrendőrséget kell szervezni, s a főispánok hatáskörét szabályozni. Addig míg e kérdések tisztázva nincsenek, s kinevezések, s kinevezések rendszer csak a kemény hatalmát fogná növelni. Kivételt tesz azonban az árvaszékekre nézve, melyek határozottan juridikus hatóságok. Mindenekelőtt szeves közigazgatási rendszert kíván, akár választás, akár kinevezés rendszerén alapuljon.

Sennyey Pál báró egyetért Péchy gróffal abban, hogy a mai közigazgatás tarthatatlan. A gyökeres reörmtől nem kell vissza riadnunk, de ez idő szrint a tisztviselők kinevezését nem tartja czéha vezetőnek, ha az egész kinevezési apparátus nem fog megváltozni. A megyei bizottság hatáskörét nem megszorítani, de kiterjeszteni kívánná s decentralizálni mind azt, a mi vármegyóinek nevezett kerületen belül ellátást igényel.

Helyes közigazgatás csak a tisztviselők kinevezése mellett lehetséges s az élethossziglani választásban nem lád javulást. A pénzügyi kérdés nézve a rosz adminisztrációt mindig drágábbnak tartja a jónál.

Szólt még Tisza K., Sennyey P. és Majthényi László hosszabban s az enquetet hétfőn d. u. 5 óráig elnapolták.

BELFÖLD.

(Kisfaludy-ünnepély.)

Sopron, 1880. nov. 22.

A soproni irodalmi és művészeti kör november hó 21-én Kisfaludy Károly halálának ötvenedik évfordulója alkalmából a Kaszinó helyiségben este 7 óraker fényes sikerrel tartotta meg az általunk is már jelzett Kisfaludy-emlékünnepet.

Az ünnepélyt a soproni férfidalárda nyitotta meg. A „Hymnusz“-t adták elő kiváló technikával.

Most Bernyák Albert lépett a felolvasó asztalhoz és „Kisfaludy Károly“ czimul élet s jellemrajzt olvasta fel. A tartalomsdu felolvasás méltó volt a halhatatlan költő nevéhez és a közőnség nagy élvezettel hallgatta azt végig.

A dalárda erre gróf Festetics Leo „Aranykorunk“ című poemájának szövegében két legkedvesebb dalát: „Huzzad csak...“ és „Sárga csikó“ dalát énekelté el. Kiválóan sikerült.

Nem tévedünk, ha határozottan állítjuk, miszerint az estély legsikerültebb részét dr. Kárpáti Károly felolvasása képezte, a ki igen szavatottan értekezett a színi viszonyokról a Kisfaludy Károly korában. Megösmertetett, illetve

mondja azt, mit épen gondol, nevetre kiált fel: „Utoljára is nekem köszönhetitek boldogságtokat. Igazán nem sajnálom, hogy egyszer fullentettem.“

A hercegnő hevesen kiált fel: „Micsoda hazugság?“ — „Ej, kedvesem, hát most már mindent megmondhatok. A szegény, boldogult herceg nem volt olyan rosz, milyennek lefestettem. Azokat a nevezetes leveleket még hat, hét év előtt irta. Akkor még nem voltál a felesége.“

— Te tetted azt? — kérdi a hercegnő s tévedező szemekkel néz rá.

A meghalt, elfeledett hercegz, kinek már nem viseli nevét, most ujra visszatér s elfoglalja a helyet. A második férj megéri ezt abból a mozdulatból, mely megtiltja neki a közeledés. Nem szólnak egy szót sem, de érzik, hogy most már mindennek vége köztük. — A nő szobáiba zárkózott s nyolcz napig küzdött a halállal, mely végre megszabadítá gyötrelmeitől. A szerencsétlen nő ujra férjhez ment szerelem nélkül, boszúból férje egy olyan hibája miatt, mely nem létezett. Ezt tudva, szégyenlte azt a bűnt, mit elkövetett.

A durván elűzött emlékek hatalmas erővel foglalták vissza régi helyüket. A szegény második férj mit sem tehetett, látta, hogy ő semmi neje előtt; a meghalt férj emléke örökre száműzte az ufat. A nő hidegen beszélt új férjéhez, mintha nem is ismerte volna. Megbocsátotti neki, hiszen e szegény fiu ugy sem vétett ellene soha semmit.

Az utolsó pillanatban, midőn Ancelin bárónő ott zokogott ágya mellett, s még most sem tudta megérteni, hogy mi vétket követett el, a hercegnő lehajlott e könnyelmi lélekhez, mely egykor meggondolatlanul letérítette öt kötelessége göröngyös útjáról, gyöngye hangon, melyből csak a fájdalmas szemrehányás emelkedett ki, nehány szót mondott neki: „Látod, nem turbékolok, s meghalok.“ És igaz volt.

emlékeztetett bennünket felolvasó a Kisfaludy Károly működésének nagy jelentőségére. Az ő működése korszakot alkotó volt hazai szinmű irodalmunkban, mely addig — kivált a vigjáték terén — nem igen mutathatott fel valami nevezetesebb sikert. Kisfaludynak szikrázó, ötletekben gazdag vigjátékai örökbeesttek és nem tűntek le azzal a korrál, a melyben szerző megrezménte azokat. Épen azért sajnos, hogy színházaink nem igen hódolnak a Kisfaludy szellemének vigjátékai gyakori színrehozatala által.

Felolvasót zajosnag megtapsolták. Meg is érdemelte a szó szoros értelmében.

Ezután Czeglédy Patzill Ella nrhölgy zongorajátéka nyújtott élvezetet. Előadta Chopin „Es-dúr Polanaise“-t. Örömmel ösmerjük be, hogy a tapsokat a valódi tehetség iránti elismerés és nem az udvariasság szülte.

Záradékul Szakonyi Kálmán szavalta el a Kisfaludy Károly „Hős Teresi“ czimű sikerült paródiáját.

Jó választás volt. A jeles költő páratlan humora mindenkit megnevettetett.

A műsor szellemi része után rögtönzött táncmulatságban volt alkalmunk a szellemiségnek pár perczel előbb ritka érdeklődéssel hódoló szép női közönséget csodálhatni és hogy itt aztán ők aratták a sikert, azt mondanunk is fölösleges.

Ilyen emlék-ünnepély csak becsültést és tiszteletet kelt fel minden művelt ember kebelében a kör működése iránt és óhajtható, hogy jövőre a kör minden évben hódoljon e napon a Kisfaludy Károly lánglelkű szellemének!?

Aigner Ferencz.

Kisfaludy Károly emlékünnepé.

Budapest nov. 21-én.

A Kisfaludy társaság ma tartotta meg Kisfaludy Károly halálának 50-ik évfordulója alkalmából az emlékünnepet az iránt a férfiu iránt, kinek nevéről neveztek el a társulatot. Az ünnep az akadémia nagy termében tartatott meg. A jelenvolt notabilitások közt: legyenek kiemelve a következők: Majláth György, Jókai Mór, Pulszky Ferencz, Fraknói, Tárkányi, Hontalvy Pál, Pesty Frigyes, Szilády Aron, Szász Károly, Salamon Ferencz, Veres Beniczky H. Csengeryné stb. A megjelent tagok összes száma 14

A tagok számára fentartott helyen volt Győrmege s város küldöttsége, összesen hat tag, vezetőjük: Lippai aszelgábiró. Az ünnepelt arczépe koszorúkkal volt borítva. E koszorukat a győri nők, győri gymnasium, Téth község, a Kisfaludy család Győrött, (melyet az ünnepen ismánuuq Árpád győri theologiai tanár képviselt) az akadémia s Kisfaludy társaság adtak, részben felirásokkal ellátva. Az elnöki asztalon több az ünnepeltre vonatkozó eréklye volt: halotti arczának fősz ényomata, pálcza, egy hajfirt s művei 1831-ki kiadása mellett megjelent arczképének clichéje.

10 óra után a tagok élén Gyulai Pál elnök megjelenvén Greguss Ágosttal s Beöthy Zsolttal elfoglalta az elnöki széket s körülbelöl a következő megnyitó beszédet mondta:

Ezelőtt félszázaddal, épen e napon, Pesten egy ifju még alig negyven két éves férfi haldoklott. Bár régi nemes család sarja, de nem volt egyéb, mint magyar író. A Kisfaludy nevet rég ismerte a harczmező, a megyei zöld asztal, azonban országos hírre csak Sándor és Károly emeltek. Károly atyjától kitagadva küzdve az étellel és önnagával, tévedve esalatkozva bolygatta jbe a nagy világot, míg végre Pestre telepedett le s mint festő s író tengette napjait. De lelki ereje nem hagyta el s rövid tíz év alatt az ország legtiszteltőbb férfiai közé vitta fel magát. És ime, a midőn jobb sors derült rá, a midőn, mint maga mondá, remélte, hogy életét szebben és a köznek több sikerrel szentelheti, egy lassan gyilkoló betegség végkép lesújtotta. A váczuteza egyik még ma is álló házának első emeletén virasztottak mellette barátai, ugyanazon házban, honnan huszonöt évvel később Vörösmartyt kísérttik a temetőbe. Halálának híre felizgatta a fővárost és az országot. Széchenyi mélyen megindult, Kazinczy gyászfényolt között kalapjára, a koporsót a főváros színe kísérte, oly nagy tömeg, a minőt Pest eddig nem látott; a lapok gyászriatokkal teltek meg; a szintársulatok mindenütt előadásokkal ülték meg emlékezetét. Közadakozás emelte sirkövét, majd szobrát és végre barátai egy irodalmi társulatot, a Kisfaludy-társaságot alapították, hogy legyen nevének élő emléke, küzdelmeinek folytatója és szellemi irányának oltára.

Honnan e szokatlan részvét a fővárosban, a mely addig alig vette észre a magyar író? Korának legnagyobb költője volt e Kisfaludy Károly? Bizonyára nem. Avagy talán viszonyaink változtak? Keveset. De volt Kisfaludy Károly egyéniségében, irányá s összes munkasága hatásában valami oly erő, mely megtörte a hagyományos közönyt és szélesb körben ébresztett fogékonyaságot. Az a nagy tömeg, mely Pest utcáin végig kísérté koporsóját, nemcsak a kitűnő költőt, az ifju irodalom vezérét gyászolta benne, hanem egyszersmind azon férfiut is, a ki legtöbbet tett arra nézve, hogy Pest a magyar irodalom és művészet központjává emel-

kedjék s először sejtette világosabban, hogy mivé kell válnia Magyarország fővárosának.

A Tudományos gyűjtemény alapításával erősödött a mozgalom, melyet Kisfaludy még magasabb fokra emelt. Az Aurora és körei teljesen kivirta Pest fensőségét irodalmi tekintetben s midőn egy magyar színész csapat Pest fényes német színházában Kisfaludy színműveivel elragadta a közönséget, kezdett mélyebb gyökeret vetni a fővárosi magyar színház eszméje is. Azóta Pest irodalmunk központja, és Széchenyit, ki azt társadalmi, politikai és kereskedelmi központtá törekedett tenni, senki sem tődvőzte jobban, mint Kisfaludy Károly.

De Kisfaludy Károly nemcsak a leendő magyar főváros szellemi csiráit ápolgatta, hanem költészetűknek is szélesebb körét nyitott s közelebb hozta az élethez. Senki sem érezte mélyebben mint Kisfaludy Károly, hogy költészetűknek mulunk és jelentünk tükrévé kell válnia. Épen azért feltárta a multat, hogy a jelenre hasson, visszatükrözte a jelent, hogy a jövő magvait hintse el. Tragédiában ha nem érte is el a teljes tragikai hatást, élénk korrajzot nyújtott, magyar életet festett, táplálta a nemzeti érzést, sőt Sibirójában a jobbágysak elnyomatását rajzolja, a mult leple alatt a jelenre czéltzott s milliók fájdalmát tolmácsolta. Vigjátékai még nagyobb hatást tettek. Az a kacaj, mely egyszerre felhangzott, midőn színpadra hozta az elfajult külföldieskedő mánást, ki az idegen műveltségnek csak czafrangyálval kérkedik, s az igen tüszgyökeres falusi gavallért, a ki betyárságban keresi a magyarságot, mintegy megerősítette azt az irányt, mely megújulni készülő társadalmunk indult, a nemzeti műveltség irányát. De nemcsak drámaírodalmunknak vetette meg Kisfaludy Károly alapját, hanem újabb beszély-irodalmunknak is. Sokat bányódott az életben, a tévedések és csalódások drága árán tanulta ismerni az embert és társadalmi viszonyokat. A szenvedések fakasztották fel komikát és humoros erét s a könyvek fátylan át tekintet az élet bolbóságaira. Mintegy hirdetni látezott az élettől igen is elvonuló magyar költőknek: ne legyetek mások viszhangjai, ne könyvekből irjatok, hanem szívetekből, lélményeitek és tapasztalataitok forrasából.

Kisfaludy Károly fellepte és hatása korszakos mozzanatot irodalom-történetünkben. A magyar szellem s európai izlés egyeztetése volt czélja. A kezdeményező mestert fellümláltak a tanítványok, Vörösmarty, Petöfi és Arany háttérbe szorították Kisfaludyt, de a nyomok hozzá vezetnek, a szellem fuvallata tőle indult.

Egy félszázad sok idő, de kevés egy nemzet életében és mégis minő különönség napjaink és Kisfaludy Károly kora közt. — Oh ha egy napra felébredhetne sirjából, mennyire nem értene atyja kesérti elégtelenségét, és majdum kétségbeesést, melyet nemcsak a lapokban olvasunk, hanem az országgyűlésen még államférfiaink ajkairól is hallunk. Mennyire elbámolna, hogy mivé lett az ő szerény Budapestje, melyről annyit álmodozott. Nemcsak a magyar irodalom és a művészet központja, hanem a magyar társadalmi, politikai és kereskedelmi életé is s immár anacronizmussá vált a mit ő oly mélabusan énekelt:

Pest-Budáról sok nép kijár

S alig érti nyelvűnket már,

Hej maholnap a magyar szó

Ritka mint a fehér holló.

Látná, hogy a nép, melyet ő jobbágyságban hagyott s melynek egykor fájdalmát tolmácsolta, felszabadult s egyenjogu hajdani földesurával. Látná, hogy az elhagyott, elmaradt ország egész európai állam lett. Látná, hogy az alkotmány, a melyet az ő idejében lábbal tapodtak, megújulva életre ébredt, véde a nemzeti és egyéni jogokat. Látná, hogy Budán ujra nemzeti kormány székel, mint ezelőtt háromszáz évvel s Mátyás palotája nem egyszer fogadja a magyar királyt. Látná, hogy nemzeti-ségünk folyvást fejlődik az intézmények s a szélesebb körben mozgó irodalom és tudomány hatásá alatt s közoktatásunk nemcsak emelt, hanem terjeszti is a nemzeti műveltséget. Bizonyára mindezek mellett örömeiben nem látná súlyos bajainkat, csak a kép fényoldalát tekintené, a melyet mi már megszoktunk vagy talán nem is akarunk látni.

Igaz, hogy az ünclégtűlttség még se egyént, se nemzetet nem tett se boldoggá, se nagygyá, de a pesszimizmus, a kétségbeesés még kevésbé. A hit, az erő, a küzdelem, mert tette öröztönöz és kötelességeink teljesítésére buzdít; a kétség, a gyöngeség, a lemondás, mely tetlen-ségbe sulyeszt s elfeledtetni veltnk kötelességeinket. Magyarország súlyosabb bajokat is kiállott már s a sir szélén ébredt új életre.

S épen most esnénk kétségbe jövője felől? Mi költők és írók ne kövessük pesszimista politikusainkat, higgyünk a jövőben mint elődeink, mint Kisfaludy Károly. Higgyük, hogy a hit és tett, a lelkesedés és ildom, az erély és mérséklet, a türelem és munka, a súlyos szellemi és anyagi munka erősíteni, emelni fogják nemzetünket s mindinkább szilárdabb állást vívnak ki számára. Higgyük, hogy Magyarország volt, van és lesz, s a mult fénye, a jelen sikere, a jövő reménye egész erővel hassák át lelkeinket. Higgyük, hogy egy félszázad múlva, midőn te-

temeink már rég porladoznak, e kor a nemzeti emelkedés és dicsőség oly képeit fogja feltüntetni, mint a mi korunk a Kisfaludyéhoz képest! Áldott legyen Kisfaludy [Károly emléke, lebegjen szelleme közöttünk. (Taps és éljenzés.)

Az éljenzésekkel fogadott beszéd után Beüthy Zsolt titkár olvasott föl jelentést az ünnepre vonatkozó társulati határozatról.

A következő előadás tárgya „Kisfaludy K. ifjúkora” volt, melyet Vadnay olvasott fel Bánoczy Józsefnél készülöben levő életrajzából.

Az élénk tetszéssel fogadott előadás után Rákosi Jenő olvasta fel ez alkalomra készített költeményét.

Az ünnepet Gyulai Pál elnöki zárszava fejezte be.

Az ünnep után d. u. 1 órákor bankett volt a Hungáriában, melyen a téthi hildótság is résztvett. A felköszöntések sorát Gyula P. nyitotta meg, éltetvén a királyt. Szász Károly a téthiekre, Greguss Agost Kisfaludy Árpádra, mint a Kisfaludy család képviselőjére, Beüthy Zsolt Kemény Gábor miniszterre és Bánóczira, ez pedig „nagyfalusi” Arany Jánosra írtette poharat. — A bankett 3 óra után ért véget.

A gyula-fehérvári káptalan és az urbéres conscriptio.

(Alsó-Fehér, Hunyad-, Küküllő-, Torda-Aranyos és Zarándvármegyék illetékes törvényszéki földbirtokosai és volt urbéres községei figyelembe.)

A mióta a gy.-fehérvári székes egyházi káptalan megtszélő bizodalma rám alóírottra ruházta a helybeli káptalani levéltár conservatúráját és irányát, lehetőségig arra törekedtem, hogy annak tartalmával megismerkedjem. E törekvés arra bátorított, hogy a mondott levéltár azon rétegeire is kiterjesszem figyelmemet, mely eddig a levéltár rendezésének hosszú és nehéz munkájában felhasználva nem volt.

Ezen anyag a levéltár közepén, két nagy fekvő ládában vala elhelyezve.

Először a nagy láda tartalmát óhajtottam evidensé tenni, és azért f. év nyári hónapjaiban szabad időmet ezen láda okmányainak egyenkénti átvizsgálására fordítottam, s többek szives közreműködése mellett, kiknek köszönettel tartozom, (s kik között hálásan említem Szilágyi Sándor akad. tag és m. kir. egyetemi könyvtár igazgató urat, ki a munka legjobb részében az okmányok rendezésében tizenkét napot át kitartó szorgalommal és szakúsmoretel segített), a munka annyira előre haladt, hogy már f. év szeptember közepén az eredményről a helybeli székesegyházi káptalannak én magam, Szilágyi ur pedig f. é. octóber 11-én, a magy. tud. akademia II-ik osztályának rendes gyűlésében a magyar Akademiának részletes jelentésünket megtehettük. Ennek folytán a levéltár ezen eddig rendezetlen részei is, egyelőre, nevezetesebb személyek, tárgyak és sorrend szerint rendezve vannak, s ha elkészül a nagy anyag halmaz részletes kivonatozása és mutatója, (Index) mire néhány év okvetlen szükséges lesz, ezen okmányoknak az érdeket buvárok és szaktérfiak általi felhasználása nagyon könnyítve lesz.

Azonban van még egy másik tetemes nagyságu láda is a levéltárban, mely 18-ikától fogva hivatalból van letéve és lepecsételve. Ezen ládának a czimlirata következő: Conscriptioes urbariales inelyti Comitatum Albensis infer., Tordensis, Küküllöensis Hunyadensis et Sedis Aranyos, 20 mai 1821.“

E feliratról látszik, hogy a ládában a fenn nevezett megyék urbáriumának 1817, 1818, 1819-ben történt hivatalos összeírása foglaltatik. Azonban, megvallom, nem kevésé csodálkoztam, hogy bár az újabb 20—30 év alatt az urbéri sokféle ügyek, kimutatások, kárpótlások stb. ezer alakban tárgyalva voltak, és több urbéres község conscriptióinak eredeti okmányai el is veszték: mégis a fennemlített megyék hatóságai eddig nem érezték szükségét annak, hogy a gy.-fehérvári levéltár emez öket is érdeklő letéteményéből illető részüket saját jogaik és érdekeik védelmezése végett kikérjék.

Meglehet, azért történt ez, mert a levéltár emez urbéri letéteményéről nem valának értesülve. Azonban, minthogy az urbéri természetű ügyek nálunk maig sincsenek letárgyalva, sőt a birtokrendezési, közerdő-, közlegelő-elkülönítési, arányosítási s egyéb keresetek, az erdélyi részekben épen jelenleg legderekasabb állapotban vannak; azért a fenczimzett vármegyéknek és azokban levő földbirtokosoknak és községeknek, az illetékes törvényszékek bírói és ügyvédi karának kedves szolgálatot vélek tenni az által, hogy öket eme conscriptiók itteni létezésére figyelmeztetem és tudomásokra hozom, hogy a káptalani levéltár szabályai fentartása mellett, ezen okiratokról, valabánszor jogaik védelme kívánja, a káptalan levéltári hivatalától hiteles másolatokat vehetnek.

E közlemény, reménylem, kedvező fog lenni oly községeknek és földbirtokosoknak, kiknek conscriptiói bármí módon elveszték. Többször hallottam ily esetet, s közelebbről is épen a gy.-fehérvári kir. törvényszék elnökétől hallottam,

hogy egy alsó-fehérmegyeyi urbéres község hivatalos conscriptiója sehol feltalálható nem volt. Szolgáljon tehát ezen s egyéb ide vágó esetekre is tájékozásul ezen jóakaratu figyelemztetés, melylyel, midőn a közjónak szolgálatára lenni sietek, meg vagyok győződve, hogy levéltár-őri kötelességemnek egyik korszerű részét teljesítem. Gyula-Fehérvárt, 1880. nov. 20 án.

Béke Antal s. k. székesegyházi kanonok, mint a gy.-fehérvári káptalani levéltár őre.

TANÜGY.

A közoktatási miniszter jelentése. A közoktatási minisztérium szokásos évi jelentését a magyar közoktatás ügye állapotáról a lefolyt tanévben ma vetjük. Címe: „A vallás- és közoktatástügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett kilenczedik jelentése, 1878—79—1879—80. Budapesten 1880. Nyom. a magyar kir. egyetemi könyvnyomdában.“ A jelentés nagy negyedréti 656 oldalra terjedő kötet, melynek összeállításánál, mint az előző mondja, kiváló figyelem fordítottat arra, hogy adatai megfeleljenek a tényleges állapotnak és összességükben a valóságnak.

A jelentés a népiskolák, tanítóképezdék, felsőbb leányiskolák, ipari, kereskedelmi iskolák, kiseddóvó intézetek, a néptanítók nyugdíj intézete, a közép iskolák, a felsőbb iskolák, az autonóm közép- és főiskolák s az emberbaráti és közmívelődési intézetek főbb viszonyaira terjed ki. A népoktatás állapotát a jelentés kedvezőnek mondja s kiemeli, hogy az kül- és belterjileg haladást és fejlődést mutat a mult tanévben. Szaporodott az iskolák száma, vagyona és jövedelme, valamint a tanítók és iskolába járók száma; a 6—12 éves tanköteles gyermekek közül már 85 százaléka jár iskolába. Ellenben az ismétlő iskola látogatása még mindig el van hanyagolva. Egészben véve 2.114,864 tanköteles gyermek közül iskolába járt összesen 1.644,803 vagyis 78.05, százalék iskolába nem járt 407 ezer 061, vagyis 21.95 százalék.

Nyilatkozat.

Már mintegy két hó óta a „Kelet“, „Pesti Napló“, „Ellenzék“ czimű hazai lapokban valaki különféle álmok alatt esik-somlyói gymnasium ügyeit kitartó szivóssággal persifálja: ezen irányatos czikkekből — miként azt minden biggadtabb olvasó láthatja — nem az intézet iránt való nemes érdeklődés és jóakarát, hanem viszketes gáncsoskodás, személyes érdekek és a tanári testület tagjai iránti elszennvöl ki; azért testületünk azokat megvető hallgatással mellőzte s azoknak érdemleges czáfolatába becsákozni méltóan nem tartotta, és mindaddig nem is fogja tartani, míg alnév alatt garázdálkodó jóakarónk álarozát le nem teszi s mint az általa oly annyira fontosoknak híresztelt ügyek siránkozó, bus vitéz nyílt sisakkal nem lép tel.

Addig is méltatlankodásait, az intézet dolgoiba való illetéktelen és jogosulatlan beavatkozásait, a rólunk és a gyermekeiket kezltünk bízó szülők felől gondoskodást, tolakodó sziveségét ezennel visszautasítjuk. *)

Csik-Somlyón, nov 19-én 1880.

Imets F. Jákó, igazgató. Szász Károly. Paál Gábor. Jakab Antal. Nagy István. Adorján Imre. Kovács Gyárfás. Móricz Gyula. Glósz Miksa. Pap András. Kopatz J. Patrik. T. Széles Ánáklet s. k. Sipos Sándor.

Kivonat a „Budapesti Közlöny“ből.

(Árverések.)

A kolozsvári kir. törv. Szatmáry Károly ellen ingl. és ing. M.-Királyfalván 1000 frt tőke és járulékl fejében 1880. decz. 24-én. Dévai kir. törv. Miklós Lajos 40 frt 50 krra b. fekvős. decz. 21. dévai kir. törv. Toaderu Petrutz 806 frt b. ingl. decz. 31-én. Dévai kir. törv. Petrik Petru 1859 frt b. ingl. decz. 27-én. Köhalmi kir. jb. Zerboni Bruno 1753 frt b. ingl. decz. 14. Naszódi kir. jb. Sangeorzan Mária 2026 frt b. ingl. decz. 21. Nagyenyedi kir. jb. Czirják István hagyatéka becsáron alól is, decz. 6-án. Zilahai kir. törv. Bencze József 340 frt b. ingl. decz. 21. Nagyszebeni kir. törv. Stenzel Mihály 1451 frt b. ingl. decz. 24. Dévai kir. jb. Valea Nicolai 804 frt b. ingl. decz. 31. Tekei jb. Orbán István 1000 frt decz. 9. Homoród-Oklándi kir. jb. Dénes István hagyatéka Derzs községben 1001 frt tőke iránt nov. 30-án.

NAPI HIREK.

Kolozsvár, 1880. nov. 22.

Helyi hírek.

— **Kéler Ilona** kisasszony felgyógyulásához már semmi remény, tiz napi bosszu szenvedés, nehéz kin megtörte a fiatal erőt: laukad óránként, s kezdő nem érezni, mi a fájdalom, s

*) Kéretnek azon hazai lapok t. szerkesztősegei, melyek a csik-somlyói gymnasiumra vonatkozó czikkeket tudomásul vették, ezen nyilatkozatot is szívesen közzé tenni.

mind jobban-jobban körülveszi a csöndes, élet nélküli álom, melyből többé nincsen felébredés. A ma kapott orvosi jelentés nem szól a tudomány szokott rideg hangján, nem hideg konstatalása az állapotnak: kifejezője, hogy orvosai önfeláldozó munkálkodásuk daczára, „fájdalom“, nincsen javulás. Dr. Nagy, dr. Géber és dr. Salamon mindent elkövettek, mi csak lehetséges, s így többszörösen szomoruan hangzik a következő jelentés: „Kéler Ilona k. a. állapotáról, fájdalom, csak ezt mondhatjuk: A beteg állapotota, minthogy az erő hanyatlik, folyton súlyosbodik. Kolozsvár, 1880 nov. 23.

— **Felhívás.** Kolozsvár sz. k. város főispánjától. Sz. 261—880. v. f. A nagyméltóságú m. k. belügyminister úr Kolozsvár sz. k. város törvényhatósági bizottságának a polgármesteri fizetés felemelésére vonatkozó határozatát jóváhagyván, felhivom azokat, a kik ezen állomásra magokat kijelöltetni kívánják, hogy ezen szándékukat alóírtnál hivatalos helyiségre és óráiban t. évi decz. hó 1-ig személyesen nyilvánítsák. Kolozsvárt, 1880. nov. 23-án. Gr. Esterházy Kálmán.

— **A „Kolozsvári Dalkör“.** 1880-ik évi II-ik rendes, zártkörű tánczvigalommal egybekötött dalestélyét 1880. évi decz. hó 11-én, szombaton tartja meg a városi Redoute termében. Fínaly Henrik, elnök. Vizi Endre, alelnök. Keresztély Lajos, titkár. Salamon Sándor, jegyző. Pártoló tagok családjaikra szóló 3 szabadjegyet kapnak; minden további családtag részére 75 kron válthatni jegyet. Nem pártolók részére belépti-jegy ára: személyenként 1 frt 50 kr. o. é. A jegyek névre lévén kiállítva, mások által nem használhatók. Jegyeket válthatni e meghívó előmutatása mellett Tanffer Adolf ur hidutezai czukrárszatában, az estély napján d. e. 10-től 1 óráig, d. u. 3-tól 5 óráig. Kérjük a t. pártoló tagokat, hogy jegyeiket a nappali pénztárnál váltsák ki. Kezdeté este 8 órákor.

— **Az árvaháznak** történet adakozásokról. (126-ik közlemény.) Fehérvári Erzsike 1 frt o. é. Vincze Istvánné 40 zsebkendőt. Szégethy Miklósné 1 zsák murkot, e zsák kalarábét, 1 véka paszulyt. Inezédi Sámuelné 6 kupa aszalt szilvát. Ferenczi Mózesné 1 véka rozsozt. Mely szives adományokért fogadják a tisztelt adakozók halás köszönetünket az árvák nevében. Kolozsvárt, 1880. nov. 23. Bán Istvánné b. elnök, Köcsi Károlyné titkár.

— **Felhívás.** Az 1880. II. törvényezikk által népszámlálás lévén elrendelve, minek határnap ául folyó évi december 31-ke van kitzűzve s mi 1881 január 1-je és 10-iko közt megindítandó és ez idő alatt befejezendő lesz: a külmunkálat teljesítésére 25 számláló ügynöklés alkalmazva. Kik ezen minőségben a népszámlálás végrehajtása körül magukat alkalmazni kívánják felhívatnak, hogy mátló fogva jövő december hó 1-ig ez iránt szóval vagy írásban jelentkezzenek. A bejelentési hely a városi községi terem, hol a népszámlálás vezetője délelőtti 11—12 óra között a teendőről s a kapandó napdíj menyiségéről a felvilágosítást megadja. Kolozsvárt, 1880. november 23-án. Minorich Károly polgármesteri helyettes.

Hazai hírek.

— **A bánffy-hunyadi** m. kir. állami iskolák tanító-testülete 1880. december 16-én B.-Hunyadon, a Casino nagyertermében a m. kir. állami iskolák szegény tanulói segély-alapja gyarapítására jótékonyczélu zártkörű tombolával egybekötött tánczvigalmat rendez. Koleszár Lajos, r. b. elnök. Bács György, Kilyéni Endre, r. b. tagok.

— **Az abrudbányai** kir. járásbírósná nál magyar emberek vannak alkalmazva, azonban egy látszik — mint egy hozzáuk beküldött levél mondja — egyáltalában nem rajonganak a magyar eszméért, az oláh ügyvédek elárasztják a bíróságot oláh nyelven szerkesztett beadványokkal, s a bíróság ezeket elfogadja. Valjon nem jobb volna oláh származásuakkal tölteni be az abrudbányai járásbírósgát, mert akkor az állam hivatalos nyelve tisztelthen tartatnék?!

— **Kőszeghi Károlynak,** a jubiláns művésznek, ki csak az imént élt át oly örvendetes napokat, mely gyászba van. Szeretett neje, szül. Merényi Emilia szombat este 8 órákor, életének 42-ik évében, másfélévig tartott gyógyíthatlan betegeskedés után elhunyt. Halálát férjén és 3 gyermekén kívül számos tisztelője siratja. A temetés hétfőn délután 3 órákor volt a halottas házból (dohány-utca 52. sz.) A temetésnél a nemzeti színház testületileg fog részt venni s koszorút helyezni a nemrég jubilált pályatárs nejének koporsójára. Béke hamvaira!

— **A rendkívüli** katona fogdosás. A belügyminiszter tudomására jutván, hogy az ország némely vidékén, a szolgabírók rendkívüli ujjonczozási költségek czimén különböző összegeket szednek be. E szabály éllenes eljárás megátlása czéljából egy körrendeletet bocsátott ki a megyei hatóságokhoz, melyben elrendeli, hogy ha a szolgabírák az euilított czímen bár hol is pénzt szednének be, e visszaélést azonnal szüntessék be s a jövőben felmerülendő illetén vis-

száélésekért, az illetőket szigorú felelősségre vonják.

CSARNOK.

Apróságok.

Különböző erkölcsök.

Néhány vidékbeli püspök csodálkozását fejezte ki egy izben Vintiunille párisi érseknek a fölött, hogy egyházmegyéjével soha sem áll pörlekedésben.

— Mindig meg voltam a felől győződve, felelt nekik az érsek, hogy csak is a falusiak szokták feleségeiket verni.

Végzetes szám.

Feljegyeztetett, hogy XVI. Lajos életében mily nagy szerepet játszott a huszonegyes szám. 1770. april huszonegyedikén történt Bécsben eljegyeztetése, s jeggyűrűje megküldése. Ugyanez év junius hava huszonegyedikén reá nézve végzetes házasságának megtünneplése. 1781. január huszonegyedikén nagy ünnepegy a párisi városházában a koronaörökös születésének öröme.

1791. junius huszonegyedikén a királyi család menekülése Vorannebe.

1793. január huszonegyedikén a vérpadon történt kivégeztetése.

Vegyűk mindezen napszámok összetalálkozásához azt, hogy azon feladások, melyek a vérpadra juttatták őt, a huszonegyes bizottság kebeléből kerültek ki.

(S most veszem észre, hogy mindezek leírását kéziratom huszonegyedik lapján kezdtem meg. A ford.)

Keserű élecz.

Scheridán fia, ki szellemi tehetség tekintetében messze hátra maradt atyjától, végezve a cambridge egyetemen tanulmányait, hazatért a szülői házhoz.

— Minő alkalmazást óhajtasz magadnak? kérdezte tőle aggodalmasan atyja.

— Majd csak akad valami számomra is felelt a fia. Parliamenti taggá választatom magamat, s azt írom homlokomra: „kibérlehető!“

— De ne feledd utánna tenni „infurnished“ (butorzatlan, üres) jegyző meg gunyosan az atya.

Éleczes megjegyzés.

Pomenars, bretagnei nemes, hosszas időn át bűnvádi kereset alatt állt nőbrálás és hamis pénzverés gyanuja miatt. Egy izben, midőn kárelmezett fölmentetéseért, borotválatlan tükés állal jelent meg bírái előtt; kérdezték tőle miért nem borotválkozik?

— Hitemre! felelt a vádlott, nagyon boldog volnék, ha gondot fordítanék fejemre mindaddig, míg nem vagyok bizonyos a felől, kié az voltaképen. A király el akará azt vitatni tőlem. Tehát mindaddig, míg a vita kérdése el nem dől, szakállamat nem fogom leborotváltatni. De mihelyt el lesz határozva, hogy e fej enyim, s nem másé, illően gondolni fogom. E tárgyra nézve, midőn a nőbrálás ügye a vádlott javára döntetett el, tette volt Sevigne asszony ez éleczes megjegyzést:

— Pomenars most már megborotválthatja magát felfelől, miután az egyik vád alól fel van mentve.

A pápai kegy.

Egy gascognei nemes Rómában időzött már darab idő óta; nagyon látni vágó s eléggé műismerő volt.

Megnézte a város minden nevezetességeit, s ismerte személyesen a szent atyát, kihez egy napon így szólott:

— Semmi más nevezetes látni valóm nincsen már Rómában, mint végig nézni egy pápa temetését.

— Uram, felelt a pápa, ha ön fogadalmat tett kielégíteni e kíváncsiságát, szívesen feloldozom önt alóla.

A jól megőrzött titok.

Valaki egy ismerősének valamely titkot mondott el bizalmasan, nagyon kérve őt, hogy csak el ne mondja azt senkinek.

— Legyen nyugodt, felelt ez, épp oly hallgatag leszek mint ön, s hasonló hűséggel fogom megőrzni e titkot.

Az óvatos beteg.

A haldokló Voiseron apátot felszólított a egyik lelkész, hogy éljen az uri szent vacsorával.

— Szívesen megtonném, felelt a beteg, de orvosom tiltotta tőlem minden lisztes eledel élvezését.

Bajos meghatározni.

Bousset, kitől kérdezték egy izben, hogyha egy lelkész házassági szövetségre lép, érvényes-e az, vagy fel kell bomlania? azt felelte rá:

— Erre bajos a felelet; ha a pap házasságot köt, a rend törvényei ellen vét, ha felbontja azt, akkor vétkezik a tízparancsolat ellen.

Találó megjegyzés.

Egy szeretetreméltó szelleműs hölgy egy társaságban, a Párisban szokásos nagyon késői ebédekről levén szó, azon megjegyzést tette:

— Valóban, nem sokára már oda jutunk Párisban, hogy a mai ebéd csak másnap fog megtartatni.

KÖZGAZDASÁG.

(Vége.)

A földmívelés, ipar- és kereskedelemügyi minisztériumhoz beérkezett tudósítások szerint:

Csikmegye. Gyergyó-szt.-miklósi járás. Őszi vetések elég szépek s jók, vetni való még van, Burgonyatermés gyenge. Szeredai járás. Őszi vetések bevezetettek, szépen s dusan keltek. Burgonya sok helytt egy ötöd része elpusztult. Legelő még elég van. Szépvízi járás. Őszi vetések szépen fejlődnek s bokrosodnak, szántásmunka akadálytalanul folyt. Legelő még bőven. Tölgyesi járás. Őszi vetések szépen kikeltek. Legelő elegendő.

Udvarhelymegye. Sz.-udvarhelyi járás. Őszi vetések szépen mutatkoznak. Tengeritermés középszerű, burgonya kevés lett. Homoródi járás. Őszi vetéseink bevezeyék, tengeritörés közepes eredménylen folyt le.

Kis-Küküllőmegye. Hosszaszuoí járás. Ősziek vetése nagyobbbrszt befejeztetett, vetések jól keltek és szépen fejlődnek. Tengeri termés kielégítő. Szőlőtermés kevés, sok rothadt. Erzsébetvárosi járás. Vetések jól mutatnak. Tengeri törés bevezetett, elég jó eredménnyel. Szilret jól sikerült. Radnóti-teremi járás. Őszi vetések szépek s jól bokrosodtak. Tengeriszedés jó eredménnyel folyt le. Szilret igen gyengén végeztetett.

Fogarasmegye. Fogarasi, sárkányi és árpási járás. Ősziek vetése befejeztetett. Tengeritörés eredménye jó.

Szebenmegye. Ujegyházi járás. Őszi vetések jók. Tengeritörés bevezetett, jeles eredménnyel.

Brassómegye. Brassói járás. Ősziek vetése jobbára befejeztetett, fejlődés kedvező. Felvidéki járás. Őszi vetések jól bevezetettek, szépen kelnek. Alvidéki járás. Vetések bevezeyék, fejlődésük kielégítő.

Háromszékmegye. Orbai járás. Ősziek vetése bevezetett, koraiak kiváló szépen diszlenek. Burgonyaf közép termést adott. Kézdi felső járás. Őszi vetések gyönyörűen zöldelnek s bokrosodnak. Burgonya termés nem kielégítő, tengeritermés kedvezőbb. Répa jól sikerült.

Maros-Tordamegye. Vajda-szt.-iványi járás. Vetési munkálatokat esők gátolták, elvetett ősziek igen szépek. Tengeri termés kielégítő. Marosmenti járás. Mezei munkák jobbára bevezeyék, néhol elkésve még vetnek.

HIVATALOS ARFOLYAMOK

a budapesti áru- és értéktőzsden

1880. nov. 22.

Magyar aranyjáradék	107.90
Magyar vasuti kölcsön	123.75
Magyar kel. vas. államkötv., I. kibocsátás	81.—
Magyar kel. vas. államkötv., II. kibocsátás	97.—
Magyar kel. vas. államkötv., III. kibocsátás	84.
Magyar földterhermentesítési kötvény	98.—
Magyar földterherment. kötvény záradékkal	96.—
Temes-bánáti földterhermentesítési kötvény	95.—
Temes-bánáti földterherm. kötv. záradékkal	94.
Erdélyi földterhermentesítési kötvény	94.—
Hovráth-szlavon földterhermentesítési kötv.	109.
Magyar szőlődezsma váltásági kötvény	—
Magyar nyuremény-sorsjegy-kölcsön	72.45
Tiszasszabályozási és szegedi sorsjegy	180.—
Osztrák járadék papírban	817.—
Osztrák járadék ezüstben	73.25
Osztrák járadék aranyban	87.25
1860-iki osztrák államsorsjegyek	131.
Osztrák-magyar bankérvény	818.—
Magyar hitelbank részvény	254.—
Osztrák hitelintézet részvény	283.—
Éslet	—
Cs. é. kir. arany	562.—
20 frankos arany	537.
Német birodalmi márká	58.
London (3 havi váltókért).	117.50

Felolós szerkesztő és kiadó-tulajdonos:

BÉKÉSY KÁROLY.

NYILTTER. *)

Hirdetmény.

Tisztelettel értesítjük a n. é. közönséget, hogy erdélyi vezérügynökségünket, mely eddig Kibédi Biasini Domokos úr által képviseltetett, saját irodánkba, Kolozsvártt, Helfy Adolf úr bel.-középutezcai 2.sz. a. házába helyeztük át.

Budapesten, 1880. november havában.

The Gresham
Life Assurance Society
magyarországi fiókja.

*) E rovat alatt megjelenő czikkeikért semmi felelősséget sem vállal. Szerk

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundatia pentru Scoală - BCU Cluj-Napoca.